

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

У запропонованій статті розкрито концептуальні положення підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності; представлено провідну концептуальну ідею, мету, основні завдання, принципи та підходи підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності; окреслено організаційно-методичні засади підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Ключові слова: інноваційна професійна діяльність викладача; концепція; підготовка до інноваційної професійної діяльності.

Вступ. Становлення України як демократичної держави, її входження у європейський освітній простір зумовили прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи освіти, що знайшло відображення у державних документах про освіту, в педагогічній теорії та практиці. Метою освіти на усіх її рівнях є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя (Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року, 2013). Це у свою чергу формує соціальне замовлення на нові підходи в системі вищої освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення викладача до своєї професійної діяльності, результатом якої має бути виховання «нової людини». За таких умов інноваційна професійна діяльність стає невід'ємним чинником розвитку професійного становлення кожного викладача.

Особлива відповідальність покладається сьогодні на викладачів дошкільної педагогіки і психології, оскільки їх діяльність спрямована на підготовку фахівців дошкільної ланки освіти, від якості підготовки яких «залежить цілісний розвиток особистості дитини на перших етапах її життя» (Огнев'юк В. О., 2006). Саме тому для дошкільної освіти пріоритетом повинна стати така підготовка фахівця, що базується на формуванні у нього нових світоглядних позицій, ціннісних орієнтацій, творчих здатностей, професійної гнучкості, готовності до педагогічних інновацій. У зв'язку з цим, вагомого значення набуває підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Існуюча суспільна потреба у підготовці викладача інноваційного типу з високим рівнем готовності до інноваційної професійної діяльності потребує розробки концептуальних засад підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Вивченню різноманітних аспектів підготовки викладачів вищих навчальних закладів, їх профе-

сійного становлення та фахової майстерності присвячені праці вітчизняних дослідників С. С. Вітвицької, Н. В. Гузій, О. І. Гури, О. А. Дубасенюк, Г. М. Романової, С. О. Сисоевої та ін. Проблеми професійної підготовки викладачів дошкільної педагогіки і психології знайшли висвітлення у працях зарубіжних науковців І. О. Лавриниць, Н. О. Моревої та ін. Підготовку педагога до інноваційної діяльності у процесі отримання професійної освіти досліджують Л. М. Вашенко, І. В. Гавриш, Л. І. Даниленко, Н. І. Клокар, О. Г. Козлова, Л. А. Машкіна, Л. О. Пертиченко, О. І. Шапран та ін.

У результаті вивчення робіт даних авторів встановлено, що забезпечити рівень підготовленості педагога відповідно до вимог часу можна за умов створення в освітньо-виховному процесі реальних можливостей для формування у майбутнього викладача професійної майстерності, інноваційних умінь, творчих здібностей та особистісних якостей. Водночас така важлива проблема, як підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності, ще не стала предметом окремого наукового дослідження.

Метою статті є висвітлення концептуальних положень підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Концепція підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності являє собою складну, цілеспрямовану, динамічну систему теоретико-методологічних і методичних знань про норми, цінності та зміст інноваційної професійної діяльності викладача.

У дослідженні інноваційна професійна діяльність викладача дошкільної педагогіки і психології розглядається як комплексна багатофункціональна творча діяльність, спрямована на організацію взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу та забезпечення розвитку інноваційної особистості студента, формування його готовності до застосування, розробки та впровадження педагогічних інновацій у систему дошкільної освіти, а також

інноваційний професійний та особистісний саморозвиток викладача, його здатність до створення і застосування новацій, як у вищому навчальному закладі, так і у дошкільних закладах освіти.

Провідна концептуальна ідея підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності ґрунтується на положенні про те, що така підготовка має бути спрямована на формування у нього здатності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому інноваційному середовищі вищого навчального закладу, що надає інноваційній професійній діяльності статусу трансформаційного механізму розвитку інноваційної особистості студента у напрямі формування його готовності до інноваційної діяльності в системі дошкільної освіти.

Враховуючи особливості системи професійної підготовки магістрів спеціальності «Дошкільна освіта», специфіку інноваційної діяльності викладача дошкільної педагогіки і психології, особливості становлення викладача як суб'єкта інноваційної діяльності, зміст підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності уявляє собою сукупність взаємопов'язаних складових: підготовка до інноваційної професійної діяльності як у педагогічній системі «викладач-студент», так і в системі «викладач-дитина», що виявляється у взаємозв'язку професійно-педагогічної, науково-дослідної, проектувально-методичної, організаційно-управлінської, творчо-розвивальної, експертно-консультативної видів інноваційної діяльності.

Актуальним у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності є створення інноваційного освітнього середовища вищого навчального закладу. Таке освітнє середовище повинно будуватися на пізнанні особистістю себе та засвоєнні інноваційної професійної діяльності за допомогою формування образу «Я – майбутній викладач-інноватор», осягнення інтелектуально-духовних основ успіху і спроможності особистості у професійній діяльності.

Розкриємо основні положення, на яких ґрунтується наша концепція підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Метою підготовки є забезпечення високого рівня готовності до інноваційної професійної діяльності, спрямованої на розвиток інноваційної особистості студента.

Відповідно до мети нами конкретизовано *основні завдання* формування готовності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності на рівні магістерської програми, а саме:

- розроблення інноваційного компоненту змісту психолого-педагогічних, професійно-фахових навчальних дисциплін, педагогічної (асистентської) практики;

- забезпечення інтеграції психолого-педагогічної, фахової підготовки, теоретичного і практичного навчання у формуванні готовності майбутнього викладача до інноваційної професійної діяльності;

- формування готовності до інноваційної професійної діяльності, що охоплює взаємопов'язані вміння щодо здійснення інноваційної професійної діяльності – дослідницькі, проектувальні, організаційно-комунікативні, рефлексивні;

- відбір інноваційних технологій, методів та форм навчання майбутніх викладачів, що забезпечують активізацію магістрантів у процесі навчання, посилюють особистісну орієнтацію та професійну спрямованість навчання;

- розвиток творчого мислення та умінь, морально-вольових якостей, інноваційно-педагогічної культури;

- допомога майбутнім викладачам у створенні та реалізації програми інноваційного саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Зазначена підготовка має ґрунтуватися на таких принципах, які є загальним орієнтиром для визначення змісту, форм, методів та засобів організації навчання. Вони виконують регулятивну функцію з погляду моделювання дидактичних теорій і способів регулювання практики навчального процесу.

Серед принципів підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності ми вважаємо за необхідне виділити *загальнопедагогічні* принципи: науковості, систематичності і послідовності, доступності, зв'язку теорії з практикою, активності, свідомості та самостійності, наочності, індивідуалізації і диференціації, емоційності навчання; *принципи*, що відображають особливості інноваційної діяльності викладача у вищій школі: «інноваційної» інформації, інформатизації, інтеграції, єдності традиційного й інноваційного у навчанні, варіативності, партнерства і співробітництва та *специфічні* принципи, що відображають особливості інноваційної професійної діяльності викладача дошкільної педагогіки і психології: принцип орієнтації на «зону найближчого розвитку», пріоритетності науково-дослідної діяльності у сфері дошкільної освіти; індивідуальної творчості, рефлексивності.

Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності має розглядатися як цілісна система, що будується на *системному, аксіологічному, акмеологічному, особистісно орієнтованому, рефлексивно-діяльнісному, культурологічному, компетентнісному, дослідницькому, індивідуально-творчому, андрагогічному* підходах, органічному поєднанні традиційних та інноваційних форм, методів та засобів навчання.

Системний підхід – це комплексне вивчення об'єкта як єдиного цілого з позиції взаємозв'язку всіх

його елементів, вивчення кожного елементу системи в загальному процесі функціонування та розвитку, вплив загальносистемних якостей на кожний елемент цілого (Педагогический словарь, 2008, с. 52). Він використовується для створення моделі підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності та критеріїв їх готовності до такого виду діяльності. За системного підходу підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності розглядається як сукупність взаємопов'язаних компонентів: мета, суб'єкти педагогічного процесу, зміст, форми, методи і засоби підготовки майбутніх викладачів.

Реалізація *аксіологічного підходу* у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності полягає у спрямованості педагогічних впливів на опанування магістрантами загальнолюдських цінностей, формування сталої ціннісної позиції особистості майбутнього викладача до інноваційної діяльності у процесі навчання та вмінь сприяти становленню такої позиції в студентів у майбутній педагогічній діяльності.

Особистісно орієнтований підхід полягає в тому, що в процесі проектування і реалізації концепції підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності викладач розглядає розвиток інноваційної особистості як мету, результат і один із найважливіших критеріїв ефективності його професійно-педагогічної діяльності. Цей підхід вимагає визнання унікальності особистості, її інтелектуальної і моральної свободи, права на повагу; передбачає створення у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу відповідних умов для природного процесу саморозвитку творчого потенціалу особистості майбутнього викладача.

Педагогічні умови реалізації *акмеологічного підходу* у професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів охоплюють: цінності змісту освіти; надання повноцінної інформації про сутність, цінності і цілі педагогічної діяльності, професійного саморозвитку; демократичний стиль спілкування, створення психологічної атмосфери співпраці і співтворчості; орієнтацію на положення активно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого, розвивального, індивідуально-диференційованого педагогічних підходів; інноваційність, діалогічність, контекстність, практикоорієнтованість освіти; інтеграційний підхід до організації акмеологічно спрямованої виховної діяльності; використання ігрових, дискусійних, проектних технологій, професійно-мотиваційних і рефлексивних тренінгів.

Рефлексивно-діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. Він тісно пов'язаний із рефлексією і передбачає розвиток здібностей викладача входити в активну дослідницьку позицію стосовно своєї діяльності і себе як її суб'єкта з метою критичного аналізу, ос-

мислення і оцінки її ефективності для розвитку особистості студента. Рефлексивно-діяльнісний підхід вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на відбір і організацію діяльності майбутнього викладача, на активізацію і переведення його в позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування, що, у свою чергу, передбачає вироблення умінь обирати мету, планувати діяльність, організовувати, виконувати, регулювати, контролювати її, аналізувати і оцінювати її результати.

Застосування *культурологічного підходу* у професійній підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології передбачає створення відповідних педагогічних умов. До них ми відносимо такі: неухильне дотримання ділової культури і норм професійної етики на всіх рівнях спілкування студентів та викладачів не тільки в навчально-виховному процесі, але і в позанавчальній діяльності; розвиток мотиваційної культури педагогічної діяльності майбутнього викладача шляхом чіткого цілепокладання; культурологічна спрямованість змісту навчального матеріалу педагогічних дисциплін; моделювання культурно-освітнього середовища у процесі вивчення педагогічних дисциплін, що забезпечує усвідомлення студентом змісту культури педагогічної діяльності як засобу розвитку та перетворення його особистості та професійного зростання.

Важливе значення має *компетентнісний підхід* до підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності, в основі якого лежить професійний розвиток і саморозвиток майбутнього викладача. Упровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутніх викладачів передбачає розробку інтегрованих навчальних курсів з інноваційною складовою, у яких предметні галузі співвідносяться з різними видами компетенцій, розширення в структурі навчальних програм міжпредметного компоненту. Реалізація ідей компетентнісного підходу у вищій школі передбачає формування професійних компетенцій майбутніх викладачів з урахуванням специфіки їх професійної діяльності, відображення загальних та професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей, професійних прагнень, зокрема, інноваційної компетентності, необхідної для ефективної наукової, педагогічної і управлінської діяльності у галузі вищої педагогічної освіти.

Дослідницький підхід ґрунтується на положенні про те, що «інноваційна людина» завжди знаходиться в стані пошуку, тому провідною умовою підготовки майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності має стати формування у них дослідницької позиції та винахідливості. Головне – зняти обмеження у дослідницькій діяльності, забезпечити необхідну свободу дій та творчого пошуку. У результаті такої підготовки майбутній викладач набуває важливих здібностей: готовності досліджувати та експериментувати, готовності адекватно реагувати на несподівані ситуації, готовності до прийняття самостійних рішень,

готовності нести за них відповідальність, критичність в оцінці чужих і своїх дій.

Індивідуально-творчий підхід передбачає орієнтир на особистісний рівень, що забезпечує виявлення та формування у майбутнього викладача творчої індивідуальності, розвиток у нього інноваційної свідомості, неповторності у застосуванні інноваційної технології педагогічної діяльності. Для того, щоб особистість майбутнього викладача стала повноправним суб'єктом освітнього процесу, необхідно створювати умови для збагачення її досвідом індивідуально-особистісної творчості, формування механізму самореалізації та самоуправління.

Творча індивідуальність майбутнього викладача проявляється як вища характеристика професійної творчості, яка передбачає: інтелектуально-творчу ініціативу; інтелектуальні здібності, ґрунтовні знання; чутливість до протиріч, схильність до творчого сумніву; інформаційний голод, відчуття новизни, незвичного у проблемі, потяг до пізнання (Морозов А.В., 2004, с. 418).

Андрагогічний підхід до організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі спонукає студентів критично оцінити рівень своїх знань, умінь, навичок, виявити недоліки у підготовці та спрямувати власні дії на подолання недоліків або ефективне планування подальшої організації роботи. Цей підхід «дозволяє виокремити ті методи неперервної освіти, які найбільшою мірою підвищують мотивацію навчання, забезпечують проблемно-рефлексивний характер, сприяють розвитку фахової майстерності освітян» (Борщ Ж., 2012, с. 58–63.).

Інноваційна спрямованість навчально-виховного процесу, його практична орієнтація на постійну самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення та самовиховання сприятиме розвитку інноваційної особистості майбутнього викладача, готовності до інноваційної професійної діяльності.

Перераховані принципи і підходи розкривають засадничі ідеї підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності.

Готовність майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності формується через збагачення змісту дисциплін професійно-педагогічного циклу інноваційною складовою, а також асистентської практики. Форми та методи професійної підготовки повинні бути спрямовані на формування знань, розуміння, усвідомлення основних положень інноваційної освіти та інноваційної діяльності, привласнення цілей та цінностей інноваційної діяльності викладача, створення мотивації до здійснення інноваційної діяльності та до власного професійного розвитку, оволодіння інноваційними технологіями, активними методами та формами професійного навчання студентів (проблемне навчання, технологія творчого розвитку, педагогічне проектування, рольові ігри, комунікативні тренінги, метод рефлексії, групові та індивідуальні фор-

ми роботи), розвиток креативності, інноваційного мислення, творчих та дослідницьких здібностей, інноваційної поведінки, рефлексивних умінь.

Поєднання перерахованих принципів, підходів, форм, методів, технологій та етапів підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології забезпечує теоретичну і методологічну основу підготовки майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності.

Висновки. На основі теоретичного аналізу і власних досліджень можна зробити висновки, які вказують на актуальність підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності, а саме:

- підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності має бути спрямована на формування мотивації до застосування педагогічних інновацій у професійній діяльності, їх використання для інноваційного розвитку суб'єктів освітнього процесу;
- зміст підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності має збагачуватися інноваційною складовою, що розкриває інноваційні процеси як у вищій, так і у дошкільній освіті, структуру та зміст інноваційної професійної діяльності як викладача вищого навчального закладу, так і вихователя дітей дошкільного віку;
- форми і методи підготовки майбутніх викладачів мають відображати специфіку інноваційної професійної діяльності як у вищому навчальному закладі, так і у дошкільному закладі освіти і спрямовані на формування ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісно-креативного, професійно-рефлексивного компонентів готовності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності;
- підготовка майбутніх викладачів має здійснюватися через суб'єкт-суб'єктну навчальну та науководослідну взаємодію, яка забезпечує інтеграцію освіти та науки у вищому навчальному закладі;
- асистентська практика майбутніх викладачів повинна створювати умови для апробації інноваційно-орієнтованих навчально-виховних проектів, інноваційного стилю професійної діяльності, професійного самовдосконалення, вироблення концепції «Я – викладач-інноватор»;
- результатом професійної підготовки має стати готовність майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. Ця готовність структурно охоплює такі компоненти: ціннісно-мотиваційний; інформаційно-когнітивний; операційно-діяльнісний; особистісно-креативний; професійно-рефлексивний.

Реалізація концептуальних положень підготовки дає можливість підготувати конкурентоспроможного на ринку праці викладача дошкільної педагогіки і психології, здатного до інноваційної професійної діяльності, до саморозвитку і самовдосконалення.

Література

1. **Борщ Ж.** Андрагогічний підхід до підготовки майбутнього вчителя / Ж. Борщ // Педагогічні науки . – 2012. – Вип. 55. – С. 58–63. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/repa_2012_55_12.pdf
2. **Морозов А. В.** Креативная педагогика и психология : Учебное пособие / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский – М. : Академический Проект, 2004. – 2-е изд., испр. и доп. – 560 с.
3. **Національна стратегія** розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України №344/2013). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html> – Назва з екрана.
4. **Огнев'юк В. О.** Особлива місія дошкільної освіти / В. О. Огнев'юк // Дошкільне виховання – 2006. – № 4. – С. 3–7.
5. **Педагогический словарь** : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, А. Ф. Закирова, Т. А. Строкова и др.; под ред. В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. – М. : Академия, 2008. – 352 с.

References

1. **Borshch, Zh.** (2012). Andragogical approach to future teacher's preparation. *Pedagogichni nauky*, 55, 58-63 (in Ukrainian).
2. **Morozov, A. V. & Chernilevskiy, D. V.** (2004). *Creative pedagogics and psychology*. Moskow. Akademicheskij proect (in Ukrainian).
3. **The national strategy** of education development in Ukraine for the period by 2021 (Decree of the President of Ukraine №344 / 2013). Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
4. **Ohneviuk, V. O.** (2006). Special mission of preschool education. *Doshkilne vyhovannia*, 4, 3-7 (in Ukrainian).
5. **Zagviazinskiy, V. I. & Zakirova, A. F. & Stroкова, T. A.** (2008) *Pedagogical dictionary*. (Ed.). V. I. Zagviazinskiy, A. F. Zakirova. Moskow: Academy (in Ukrainian).

Козак Л. В. ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ И ПСИХОЛОГИИ К ИННОВАЦИОННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

В предлагаемой статье раскрыты концептуальные положения подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности; представлено ведущую концептуальную идею, цель, основные задачи, принципы и подходы подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности; очерчены организационно-методические основы подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: инновационная профессиональная деятельность преподавателя; концепция; подготовка к инновационной профессиональной деятельности.

Kozak L. PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION AND PSYCHOLOGY TO INNOVATIVE PROFESSIONAL ACTIVITIES: CONCEPTUAL BASIS

In the proposed article showing the main provisions on which based the concept of training future teachers of preschool education and psychology to an innovative professional activity, defines a central conceptual idea, based on the assumption that the teacher training preschool education and psychology to an innovative professional activities should be aimed at the formation of his ability to subject-subject interaction in educational innovation environment of the university, providing innovative provision of professional status of the transformation mechanism of students innovation towards the formation of his willingness to innovate in the preschool education system; presents goal, key objectives, principles and approaches of training future teachers preschool education and psychology to an innovative professional activities; outlines the organizational and methodological principles of training future teachers of preschool education and psychology to an innovative professional activities. Implementation conceptual positions of preparation makes it possible to prepare a competitive labor market Teachers Preschool Pedagogy and Psychology, capable of innovative professional activities, self-development and self-improvement.

Keywords: conception; innovative teacher professional activity; preparation for innovative professional activity.

Рецензенти

Побірченко Н. А. – д. психол. н., проф.,
Мачинська Н. І. – д. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2015

Прийнято до друку 26.03.2015